ΑΔΩΝΙΣ ΚΥΡΟΥ
Διευθυντής (1898-1918)
ΑΧΙΛΛΕΥΣ Α. ΚΥΡΟΥ
(1918-1950)
ΚΥΡΟΣ Α. ΚΥΡΟΥ
(1918-1974)
ΑΔΩΝΙΣ ΚΥΡΟΥ
(1974-1997)
ΑΛΕΞΗΣ ΖΑΟΥΣΗΣ
(1997-2015)

ΕΣΤΙΑ

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ • ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1876

Τρίτη
22 Δεκεμβρίου 2020

Ἀναστασίας μεγαλομάρτυρος τῆς φαρμακολυτρίας
Σελήνης Πρ. Τέταρτο | Ἀνατολή ἡλίου 7.38΄ – Δύσις 5.10΄

ΑΤΤΙΚΗ. Νεφώσεις καί βορειοανατολικοί ἄνεμοι. Θερμοκρασία ἕως 14β.
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ. Ἀσθενεῖς βροχές καί ἄνεμοι. Θερμοκρασία ἕως 11β.

Ἀριθμ. φύλ. 41840
Ἔτος 144ον
Τιμή 1,50€

ΑΞΙΖΕΙ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΤΕ

Μορφές τοῦ 1821 ἀπό τόν Βέλγο διπλωμάτη Benjamin Mary

τοῦ *Σπυρίδωνος Βλαχόπουλου**

ΔΕΝ ΗΤΑΝ λίγες οἱ φορές πού ὡς μαθητές ἀναρωτιόμασταν, ὅταν βλέπαμε στίς σχολικές γιορτές γιά

(σελ. 8)

Συνέχεια ἀπό τήν σελ. 1

Μορφές τοῦ 1821 ἀπό τόν Βέλγο διπλωμάτη Benjamin Mary

τήν 25η Μαρτίου τίς αφίσες μέ τίς μορφές τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821: Ἄραγε, ἦταν πράγματι ἔτσι οἱ ἐθνικοί μας ἥρωες; Ἦταν αὐτή ἡ πραγματική μορφή τους ἤ, μήπως, ἀποτυπώνονταν στίς ἀφίσες ὡραιοποιημένοι καί ἐξευγενισμένοι; Βλέπετε, ἔλειπαν οἱ φωτογραφίες τους πού θά μᾶς πιστοποιοῦσαν τήν αὐθεντικότητα τῶν μορφῶν τους.

Νά ὅμως πού ἦρθε μιά πρόσφατη ἔκδοση, πού ἀποτυπώνει τίς μορφές πολλῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, ὅπως ἦταν στήν πραγματικότητα, ἔστω καί μερικά χρόνια μετά τήν Ἐπανάσταση. Πρόκειται γιά τή συνέκδοση τοῦ Ἱδρύματος Σύλβιας Ἰωάννου καί τῆς Ἱστορικῆς καί Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, μέ τόν τίτλο «Ἡ Ἱστορία ἔχει πρόσωπο. Μορφές τοῦ 1821 στήν Ἑλλάδα τοῦ Ὄθωνα ἀπό τόν Βέλγο διπλωμάτη Benjamin Mary». Στήν ἐξαιρετικά ἐπιμελημένη καί καλαίσθητη αὐτή ἔκδοση πού φέρει τήν ἐπιστημονική ἐπιμέλεια τῆς Χαρίκλειας Γ. Δημακοπούλου, ἀποτυπώνονται 125 προσωπογραφίες τῆς ὀθωνικῆς ἐποχῆς. Οἱ προσωπογραφίες περιλαμβάνονται σέ λεύκωμα πού προσκτήθηκε ἀπό τό Ἵδρυμα Σύλβιας Ἰωάννου σέ δημοπρασία στό Λονδίνο τό 2016. Ἀπεικονίζονται ἀγωνιστές τοῦ 1821, πολιτικοί, κληρικοί, πληρεξούσιοι καί θεατές τῆς Ἐθνικῆς Συνέλευσης 1843-1844, ἀκόμα καί ἀνώνυμοι καθημερινοί ἄνθρωποι. Μεταξύ τῶν εἰκονιζομένων μορφῶν περιλαμβάνονται λ.χ. οἱ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Ἰωάννης Μακρυγιάννης, Λάζαρος Κουντουριώτης, Νικήτας Σταματελόπουλος (Νικηταρᾶς), Δημήτριος Πλαπούτας, Πανοῦτσος Νοταρᾶς, Ἰωάννης Κωλέττης, Ἀνδρέας Μεταξᾶς καί George Finley. Ὁρισμένα δέ ἀπό τά εἰκονιζόμενα πρόσωπα ἀποτυπώνονται μέ ἕναν πρωτότυπο τρόπο. Ἐνδεικτικά ἀναφέρει ἡ Ἰφιγένεια Βογιατζῆ στό παρουσιαζόμενο βιβλίο: «Ἡ κατ' ἐνώπιον (en face) ἀπεικόνιση τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτη διευρύνει τήν ἀντίληψή μας γιά τή μορφή του, καθώς σέ ὅλες τίς γνωστές προσωπογραφίες του εἰκονίζεται κατά κρόταφον (προφίλ)» .

Δημιουργός τῶν προσωπογραφιῶν ὑπῆρξε ὁ Βέλγος διπλωμάτης καί ζωγράφος Benjamin Mary (1792-1846). Ὁ Mary ἀποτύπωσε στίς προσωπογραφίες τά πορτραῖτα προσώπων πού συνάντησε, μεταξύ τῶν ἐτῶν 1839 καί 1845, κατά τή διάρκεια τῆς παραμονῆς του στήν Ἀθήνα καί κατά τά ὀλιγοήμερα ταξίδια του στήν ἑλληνική ὑπαιθρο, στήν Κύπρο, στόν Λίβανο καί στήν Αἴγυπτο. Ὅπως σημειώνει ὁ Γ. Τζεδόπουλος στό παρουσιαζόμενο βιβλίο, ὁ Mary «ἦταν περισσότερο ἕνας περιηγητής μέ καλλιτεχνικές ἀνησυχίες παρά ἕνας διπλωμάτης καριέρας». Μετά τή θητεία του στή Βραζιλία, τόν Νοέμβριο τοῦ 1838 διορίσθηκε διπλωματικός ἀντιπρόσωπος τοῦ Βελγίου στήν Ἑλλάδα. Δέν ἄργησε νά ἀποκτήσει μιά ἀρνητική εἰκόνα γιά τήν πολιτική κατάσταση στήν Ἑλλάδα τῆς ἀπόλυτης Μοναρχίας, κάνοντας λόγο γιά τήν «ἀπίστευτη δύναμη τῆς ἀδράνειας», τόν συγκεντρωτισμό τοῦ βασιλιά Ὄθωνα καί τήν ἀνάμιξη τῶν τριῶν «προστατίδων» δυνάμεων (Ἀγγλία, Γαλλία, Ρωσσία). Σημείωνε ὅτι τά ἀντίστοιχα «ξενικά» κόμματα λειτουργοῦσαν ὡς μηχανισμοί πατρωνίας ὑπό τή σκέπη τῶν ἀντίστοιχων πρεσβειῶν, παρόλα ταῦτα ὅμως τά στελέχη τους ἀκολουθοῦσαν σέ μεγάλο βαθμό «προσωπικές πολιτικές». Γιά τόν Mary, οἱ ἁπλοῖ Ἕλληνες ἀνῆκαν σέ ἕνα κόμμα: «Τό ἑλληνικό κόμμα, πού ἐπιθυμεῖ τή γαλήνη, τήν ἡσυχία, καί περιμένει μέ ἀγγελική ὑπομονή πότε θά ἀσχοληθεῖ κάποιος μαζί του καί θά τό ἀπαλλάξει ἀπό τίς κάθε εἴδους βδέλλες πού τό ἀπομυζοῦν».

Δέν εἶναι ὅμως μόνον οἱ προσωπογραφίες, ὡς ἐπί τό πλεῖστον ὑδατογραφίες μέ καστανοκόκκινο χρῶμα, πού κάνουν ξεχωριστό τό βιβλίο. Εἶναι καί τά κείμενά του. Πέρα ἀπό τά εἰσαγωγικά σημειώματα «Ἡ Ἱστορία ἔχει πρόσωπο» (Ἀρτεμις Σκούταρη), «Προλογικά» (Ἰωάννης Κ. Μαζαράκης-Αἰνιάν) καί «Τοῖς ἐντευξομένοις» (Χαρίκλεια Γ. Δημακοπούλου), περιλαμβάνονται οἱ ἀκόλουθες μελέτες-συμβολή στήν ἱστορική ἔρευνα: «Τό τεκμήριο» (Μαρία Γιουρούκου-Leonora Navari), «Ἕνας ρομαντικός φιλελεύθερος στήν ὀθωνική Ἑλλάδα: ὁ βέλγος διπλωμάτης Benjamin Mary» (Γιῶργος Τζεδόπουλος), «Ὁ ζωγράφος Mary» (Ἰφιγένεια Βογιατζῆ), «Benjamin Mary, ὁ φωτορεπόρτερ τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τοῦ 1843-1844» (Δήμητρα Κουκίου), «Τό ἐκκλησιαστικό ζήτημα καί οἱ προσωπογραφίες» (Χαρίκλεια Γ. Δημακοπούλου), «Ἡ παρουσία τῆς Κύπρου στό λεύκωμα τοῦ Benjamin Mary» (Δήμητρα Κουκίου) καί «Μεταξύ εἰκόνων καί ἔρευνας» (Χαρίκλεια Γ. Δημακοπούλου). Προσφορά στήν ἱστορική ἔρευνα ἀποτελοῦν καί οἱ βιογραφίες τῶν ἀπεικονιζομένων προσώπων πού παρατίθενται στό τέλος τοῦ τόμου.

Τό βιβλίο ἔχει ἰδιαίτερη ἀξία καί γιά τή συνταγματική μας ἱστορία, ἀφοῦ ἀποτυπώνει τούς πληρεξούσιους τῆς Ἐθνοσυνέλευσης τοῦ 1843-1844. Ἄλλωστε, ὁ Mary ἦταν ἕνας φιλελεύθερος πού σημείωνε μετά τήν ἐπανάσταση τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843 ὅτι ὁ ἑλληνικός λαός «εἶχε κάνει ἐξαιρετικά μετριοπαθῆ χρήση τῆς νίκης του ἀφ' ἧς στιγμῆς εἶδε τόν βασιλέα του νά ἀκολουθεῖ εἰλικρινά καί γενναιόδωρα τή συνταγματική ὁδό, τό θεμέλιο τῆς ἰσχύος τῶν μοντέρνων ἐθνῶν». Ὁ Mary δέν ἀποτυπώνει ὅμως μόνον τούς πληρεξούσιους τῆς Ἐθνοσυνέλευσης. Ζωγραφίζει καί τούς θεατές, τονίζοντας ὅτι εἶναι «πιό ἐνδιαφέροντες ἀπό τούς πληρεξούσιους, ἀφοῦ ἦρθαν ἀπό ὅλα τά νησιά καί ὅλες τίς γωνιές τῆς Ἑλλάδος γιά νά παρακολουθήσουν τίς συζητήσεις». Ἕνα ἔθνος λοιπόν πού «διψάει» γιά Σύνταγμα, ὅπως ἀποδεικνύει καί ἡ ψήφιση τοῦ πρώτου Συντάγματος τῆς Ἐπιδαύρου τήν 1η Ἰανουαρίου 1822, λίγους μόλις μῆνες μετά τήν ἔναρξη τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα. Ἐπίσης, ὁ Mary δέν περιορίζεται στίς προσωπογραφίες τῶν πληρεξουσίων καί τῶν θεατῶν τῆς Ἐθνοσυνέλευσης. Προσπαθεῖ νά «ἀποκωδικοποιήσει» τήν ψυχοσύνθεσή τους. Ὅπως σημειώνει ὁ ἴδιος: «Μελετῶ μέ προσοχή αὐτό τό τόσο ἀσταθές εὐμετάβλητο ἔθνος, τό ὁποῖο θαυμάζει καί περιοδικά κατακρίνει μέ ἔνταση τούς ἀνθρώπους καί τά πράγματα καί πετάγεται μέ χαρακτηριστική ταχύτητα ἀπό τό ἕνα θέμα στό ἄλλο».

Ἡ κυκλοφορία κάθε βιβλίου ἀποτελεῖ ἕνα σημαντικό γεγονός. Ἀποτελεῖ τό ἀποτέλεσμα τῆς συλλογικῆς δουλειᾶς πολλῶν ἀνθρώπων, ὅπως τοῦ συγγραφέα, τοῦ ἐπιμελητῆ, τοῦ ἐκδότη, τοῦ τυπογράφου καί τοῦ βιβλιοπώλη. Ὁρισμένα ὅμως βιβλία ξεχωρίζουν καί ἀποτελοῦν «σημεῖα ἀναφορᾶς». Σέ αὐτά τά βιβλία συγκαταλέγεται ἀναμφισβήτητα καί τό παρουσιαζόμενο. Μᾶς δίνει ἕνα «φωτορεπορτάζ» γιά τούς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί τήν Ἐθνοσυνέλευση τοῦ 1843-1844 καί διευρύνει τούς γνωστικούς μας ὁρίζοντες μέ τά ἐξαιρετικά κείμενα. Τό χαρμόσυνο εἶναι ὅτι ἐτοιμάζεται καί ἡ ἀγγλόφωνη ἔκδοση πού θά ἐπιτρέψει τήν ἀνάγνωσή του καί ἐκτός Ἑλλάδας. Ἄς μήν ξεχνᾶμε ἄλλωστε ὅτι ἡ Ἑλληνική Ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἀποτέλεσε ἕνα στρατιωτικό καί πολιτειακό γεγονός διεθνοῦς ἀπήχησης.

Καί μία καταληκτική παρατήρηση: Ὅπως σημειώνει στό παρουσιαζόμενο βιβλίο ἡ Χαρίκλεια Γ. Δημακοπούλου, «γιά τό πλῆθος τῶν Ἀγωνιστῶν, διαθέτουμε ἐλάχιστες πληροφορίες ἡ καί ἀπολύτως καμία», κάτι πού ἀσφαλῶς «δέν περιποιεῖ τιμή στή νεοελληνική ἐρευνητική πραγματικότητα». Ἐπειδή ἡ ἱστορία δέν γράφεται μόνον ἀπό τούς στρατηγούς ἀλλά καί ἀπό τούς στρατιῶτες, θά ἀποτελοῦσε πραγματικά συμβολή στή μελέτη τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821 ἡ ἔρευνα καί γιά τούς λοιπούς ἀγωνιστές της, πέρα ἀπό τά πασίγνωστα πρόσωπα πού γνωρίζουμε ὅλοι μας ἤδη ἀπό τά σχολικά μας χρόνια. Γιατί καλές εἶναι οἱ ἐπετειακές γιορτές καί ἐκδηλώσεις γιά τά 200 χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης, ὅσον ἀφορᾶ ὅμως τή διατήρηση τῆς συλλογικῆς μνήμης ἑνός λαοῦ ἡ ἀπόδοση τῆς ὀφειλόμενης τιμῆς μέσω τῆς ἱστορικῆς ἔρευνας εἶναι ἀκόμη πιό σημαντική.

**Καθηγητής Νομικῆς Σχολῆς ΕΚΠΑ*